

Владислава Гордић Пејковић

КАТАКОМБЕ, ОСУНЧАНА МЕСТА

(Звонка Газиводе: *Хосџел Калифорнија*, Геопоетика, Београд, 2020)

Ноћ сад већ гуја као луџкина коса.

(З. Г.)

Језичка чаролија, архитектоника хармоније и опсесивна ведрина: то би могли бити – нимало конвенционални и ни у ком случају очекивани – стубови носачи првог романа Звонке Газиводе, песникиње (*Владам*, 2003; *Риба шљокичасџе крљушџи*, 2003), приповедачице (*Делфини на хелијуму*, 2004), инструкторке јоге и атлетичарке која је себи љупко и мудро дозволила стваралачку паузу од деценије и по. Љупко и мудро, стога што је тих петнаест година роман врио и зрео све док није обликован у раскошну, цизелирану целину. Ток и ритам *Хосџела Калифорнија* призивају на поређење с трчањем на дуге стазе – делом и стога што оно обично подразумева самачку уроњеност у синхронизацију духа, даха и покрета, а та је стално усавршавана усредсређеност видљива и у односу према разбокореном језику, и према јунацима који су усамљени, али не и изоловани, јунацима које води пустиловина а не инат, јунацима који су на правом путу ка стицању склада а потпуно неоптерећени тим складом као некаквим вулгарним циљем. Због тога што граде паралелну димензију мира и окрепљења – која ће се улисти у *збејуживања*, у хостел назван Калифорнија – њихова усамљеност није казна ни терет, већ уметност упорног самопропитивања у којој нема места малодушности.

Јунаци, јунакиње, човеколики и галеболики, неки педантно замишљени а неки обликовани у широким потезима и утиснути у паралелну реалност, лабаво су везан чвор у структури овог грациозно разнизаног романа; много су више екстатични него меланхолични, умеју да буду обузети ослушкивањем околине и прилично компулзивни у љубави према рутинама, али нису чудаци и нису ексцентрични. Јунакиње и јунаци Звонке Газиводе нису заточени у преиспитивању граница некакве апстрактне моралне доследности, и више их, неупоредиво више, занимају распони психолошке издржљивости у маратонима зближавања. Ова чудесна скупина папирнатих и мање папирнатих поштењака и веселјака жели да сазна све што може о природи и о друштву, нема међу њима оних који су претерано озбиљно решили да буду филозофи, мислиоци или пак мистици, али су животно заинтересовани и заинађени да задуго остану искључиво тумарала и трагачи: понекад су обузети потребом да објасне околности за које нема рационалног именитеља, и понекад умеју да аутоматски и кротко прихвате чудо.

У роману Звонке Газиводе се на посебан начин реализује однос према фрагментирању, проистекао (ма како то неверодостојно звучало) из источњачке филозофије, јоге и будизма, из идеализације тоталитета. Њено је приповедање сегментирано,

органиски парцелисано између живућих и *замишљаних* јунака постављених у расутој и дисперзираној причи-у-причи. Нема целовитости, дефинитивности ни јасног обухвата нечег што је бескрај жеља и могућности, али има гибања, флукуације и таласања у ритму оне хипнотичке рутине коју траже трчање, пешачење и замишљање. Роман *Хосџел Калифорнија* је изборна конвенција фрагмената који имају простор да вибрирају и мењају се, да прозно штиво претварају у калеидоскоп: у наоко разасуту слику која се из часа у час растаче у мора мајушних сличица, не би ли се поново сročила у изнова расталасану целину. Сакупљање у расејању јесте безнадно тежак књижевни поступак који Звонкини поливалентни приповедачи и јунаци успешно примењују, мада је та самонаметнута обавеза понекад неугодна као мокар купаћи.

Ма колико се чинило да неко ко у тој мери инсистира на *обавези ведрине* можда и не може имати преткињу у смерно уозбиљеном српском роману, у свежини и непосредности Звонкине реченице препознајемо амалгам Љубице Арсић и Маје Трифуновић – све три ауторке пишу урбану, аисторијску (или пак панисторијску) приповест, са самосвесним јунакињама и јунацима који су хипнотички и заразно инфантилни, а да нису готово нимало резистентни на губитак и бол. Онај ко је читао приче из збирке *Тркачи на гује ѓрује* или роман *Поврашак*, сетиће се да су и јунаци Маје Трифуновић (преводитељке и списатељице радо читане, али од стране критике мистериозно занемариване) разасути у комфору релативне збринутости, но чак и тако заточени у неодраслост успевају да постављају себи важна питања и трагају за немогућим одговорима. Није ништа ново ако јунаци покушавају да начине искорак из програмиране, ограничавајуће, познате стварности, саздане на притисцима и уступцима, обманам, двосмисленостима и поделама, неретко и беспоштедној манипулацији. Са прозом Нине Живанчевић (нарочито у *Визанџијским ѓричама* и есејистичкој збирци *Оно шџо се ѓамџи*) Звонка Газивода дели нагон за медитацијом о целини, но код ње је он мање помпезан и мање претенциозан, а на сваки начин јој је близак и раскошни луталачки имагинаријум *Школе за деликаџине љубавнике* Светлане Слапшак. С Нином Живанчевић и Светланом Слапшак Звонка Газивода дели и љубав према покрету и путовању. За разлику од Нине, Звонку не окупирају идеализовани и демонизовани градови попут Лондона, који Питер Акројд назива стаништем спектакла, или Париза и Њујорка; Београд је безмало довољан. Простор Медитерана, у српској књижевности присутан постојано и дуго као мртвоозбиљно поприште криза и одрастања, у морским пустоловинама Ваниле са случајним партнеркама, комичним прециозама Токи и Воки, открива нове карневалске потенцијале значења и тумачења. Простор како га Звонкини јунаци доживљавају успева да задржи сећање на прошлост, да искаже припадање или трагање за прибежиштем, да нашу пажњу без напора веже за стварне или фигуративне спутаност и слободу, обавезно заоденуте ведрином.

Утисак да се роман *Хосџел Калифорнија* одиграва у димензији релативне егзистенцијалне збринутости и у некаквом ушушканом вакууму, илузија да се он готово не (до)тиче реалности у којој живимо – бар не на оном заморном дневно-актуелном нивоу – једва да ће ишта рећи о снажној привлачности ове прозе; ипак се роман не може читати ни као ескапистички, мада формира утисак о могућности стварања паралелне реалности у некој врсти разгаљујуће утопије. Ово дело доказује да ведрина не може бити површна

само зато што је заразна. *Хостел Калифорнија* може се, а и не мора, читати само као еуфорична фантастика или комична одисеја о потрази за добрим местом (*locus amoenus*), али у највећој мери јесте генерацијска бајка, можда више селинџеровска духом него било који генерацијски роман. Фраза „Хостел Калифорнија“ је можда само ефектна лозинка, уверљиво обећана пасторала за миленијалце, али није превара ни бесмислица чак ни да је само крхко обећање смисла: у роману има елемената дистопије и фантастике који служе пре свега да раскринкају рутину као увод у отупелост, да идентификују све оне обмањивачке процесе генерисања стварности, све оне поступке разарања различитости; у овом роману се процесом писања и трагања за, како Ванила каже, папирнатом породицом разграђује учмали свет усредсређен на потрошњу и на различите врсте зависности, технологије и адвертајзинга који привидно ослобађају појединце, али их у исти мах окивају у заг(л)ушујућу ентропијску једнообразност. Поетиком у којој се мешају елементи ониричког са блесцима социјалне анамнезе и пасажима латентног критиковања савремене потрошачке културе која је виђена као емотивно анестетизована, Звонка Газивода је на трагу јасно рашчитане тенденције регионалног романа, и на трагу мрачних и носталгичних приповедних тенденција савремене прозе ширег географског и генерацијског захвата. Не треба заборавити ни снажну лингвистичку мотивацију, угодно купање у реци речи и боравак у димензији где језичка игра није сведена на увежбану, тачну акробатику, нити је опседнута постизањем гипкости, већ је омамљујућа вербална гозба, чији се ефекат може свести на брз и жустар покрет којим се скидају зле чини.

Хостел Калифорнија је роман богатства које треба освајати с радошћу: на један важан, неочекиван и леп начин, он је ода породици, будући да је грађење породичног стабла један од његових најважнијих мотива; трагање за писањем у породици и породицом у писању велика је мисија Ваниле, најмаркантније у сплету ликова. Она је у лепој мери поштоватељка свега сувишног: одбија да робује рационалностима и нужностима, не зато што је у лагодној позицији неког ко може да купи распарени антиквитет или безбрижно прихвати сазнање да су кључеви од стана неповратно изгубљени, већ стога што је житељ света који су јој оставили добри и брижни деда и баба, света у ком вредности нису скривене по орманима ни обавијене паучином. Ванила је симпатична луталица у игрици на више нивоа, потпуно нов женски архетип, миленијалски архетип ког ће се можда будући класици најезени клонити, али архетип који је најсјајнији путоказ женског оснаживања: Ванила је истовремено и вила и гуру и ученица, функција врхунски дизајниране игрице, и игрица сама.

Хостел Калифорнија има свог инокосног, аукторијалног приповедача, приповедачко не-Ја које о себи каже: „Због сопственог безмерног пружања, отуђен, понекад за себе кажем ми. *Pluralia tantum*. Као Алпи.“ Алпи као чувари међе између светла и таме, топлине и туге готово да су опште место, али Звонкини приповедни медијуми се ту не заустављају: „Слабо осветљени друмови васионе не разликују се много од живописаних фресака с мрачних зидова ваше психе. Све је то мој дом(ен). За мене су катакомбе осунчана места.“ Ауторијални приповедач, дезоријентисан у времену и простору, а захваћен брзацима приче чије токове сам усмерава, са своје свевидеће маргине стиче тријумфалну привилегију свезнања. Није му свеједно куда ће свет отићи,

но није роб страсти ни страха: са завидном дозом смирености и емпатије указује да је „хиљаду екрана и екранчића у походу на мозак велеграђана“, а да „тек сваки десети није на мрежи“.

Звонка Газивода пише *Хостел Калифорнију* како би доказала да савршенство света и живота не вреди ни да планирамо ни да призивамо, али да га успешно замењује емпатија осунчаних катакомби.